

КОБИЛЯНСЬКИЙ Олександр Володимирович –
 доктор педагогічних наук,
 завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки
 Вінницького національного технічного університету
 ORCID ID 0000-0002-9724-1470
 e-mail: akobilanskiy@gmail.com
ДЕМБІЦЬКА Софія Віталіївна –
 кандидат педагогічних наук,
 доцент кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки
 Вінницького національного технічного університету
 ORCID ID 0000-0002-2005-6744
 e-mail: sofiyadem13@gmail.com

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Проблема модернізації вищої технічної освіти як основи прогресивного розвитку України вимагає посилення вимог суспільства до підготовки фахівців технічного профілю. Незважаючи на те, що потреба суспільства в технічних кадрах систематично зростає, паралельно спостерігається падіння престижу технічної освіти. Тому перед закладами вищої технічної освіти стоїть завдання підготувати нову генерацію технічних працівників, які не тільки будуть висококваліфікованими фахівцями у своїй галузі, але й володітимуть навичками комунікативної діяльності та професійної культури.

В нашому динамічному світі загальна культура фахівця часто стає оцінкою країни загалом, отже, кваліфікований спеціаліст технічного профілю повинен мати високий рівень загальної культури, що забезпечить його повноцінну фахову діяльність в умовах сучасного індустріального суспільства [5, с. 182].

У зв'язку з цим, виникає потреба у розробці та перевірці педагогічних умов для формування та розвитку професійної культури фахівців технічного профілю на етапі підготовки кадрів у закладах вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність та особливості розвитку професійної культури досліджувалися О. Аніщенком, І. Ісаєвим, В. Гриньовою, І. Зарецькою, Н. Криловою, Н. Лукашевич, Д. Маркевич, О. Пономарьовим, Г. Соколовою, Л. Різник, А. Харченко тощо.

Мета статті. Проаналізувати сутність поняття та особливості розвитку професійної культури фахівців технічного профілю.

Методи дослідження. Досліджуючи дану проблему ми використовували такі теоретичні методи: аналіз підручників, навчальних посібників і наукових публікацій, які відображають проблему дослідження, з метою виявлення та узагальнення сучасних наукових положень та досягнень, тенденцій розвитку професійної культури фахівців технічного профілю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині в суспільстві обговорюється нова система цілей освіти, відроджується традиція ставлення до особистості як до найвищої цінності, наголошується на необхідності повернення в навчально-виховний процес ідей природовідповідності, культуровідповідності виховання та індивідуально-особистісного розвитку. Ці тенденції вказують на те, що одним із основних методів проектування систем освіти та виховання стає ціннісний підхід, спрямований на взаємодію з учнем як суб'єктом навчально-виховного процесу, суб'єктом, здатним до саморозвитку, самовдосконалення, власного життєтворення на основі визначених ціннісних орієнтацій [9, с. 21].

З першого дня своєї професійної діяльності людина потрапляючи в певний колектив, має засвоїти набутий поколіннями досвід поведінки представників певної професії та творчо переітворювати його для передачі наступним поколінням. Фахівець по суті є суб'єктом професійної культури.

За визначенням В. Гриньової, культура – це суспільно напрацьована, сукупна здатність живої колективної діяльності до перетворення світу відповідно до законів природи, суспільних потреб та мети суспільної життєдіяльності» [3, с. 27].

Професійна культура, безперечно, пов'язана із загальною культурою, але має й свої певні риси. Якщо загальна культура особистості відображає широту опанування ціннісного змісту духовної і матеріальної культури, міру залучення особистості до створення цінностей, готовність і здібність до їх продукування, то професійна культура по суті відображає прояв загальної культури в специфічних умовах професійної діяльності [6, с. 152].

Єдиного підходу до визначення поняття «професійна культура» не існує. Заслужують на увагу наступні визначення:

1. Професійна культура – спосіб творчої самореалізації особистості викладача в різноманітних видах педагогічної діяльності та спілкування, спрямованих на освоєння, передачу та

створення педагогічних цінностей і технологій (Й. Ісаєв) [4, с. 42].

2. Професійна культура – це певний ступінь оволодіння професією, тобто певними способами та прийомами вирішення професійних завдань на основі сформованої духовної культури особистості (В. Гриньова, [3, с. 48].

3. Професійна культура – це усвідомлення і відчуття фахівцем своєї професії та відповідної діяльності як однієї з вищих життєвих цінностей... Професійною культурою виступає певна сукупність матеріальних і духовних цінностей, що продукуються людьми відповідної професії» (О. Пономарьов) [7, с. 45-46].

4. Професійна культура – це професійна якість суб'єкта праці, тобто ступінь оволодіння фахівцем досягненнями науково-технічного та соціального прогресу і є особистим аспектом культури праці. Основні елементи – кваліфікація та професійний досвід (Цзя Яочен) [11, с. 2].

У другій половині ХХ ст. професійна культура (як частина загальної культури) вже розглядається не тільки як форма людської діяльності, але і як «найважливіший» аспект життєдіяльності особистості, як соціальна діяльність, що складається із взаємозалежних цілісних феноменів, які не зводяться лише до певного комплексу знань, умінь і навичок. [10, с. 206].

В цьому аспекті професійна культура фахівця є утворенням у цілісній структурі особистості, що характеризує всю сукупність відносин у сфері професійної діяльності та відповідний розвиток індивідуальних професійно значущих здібностей, розумових, психологічних та фізичних якостей, мотиваційної сфери, забезпечує високу якість і позитивне ставлення до фахової діяльності.

З цієї точки зору цінною є позиція Л. Різник, яка зазначає, що високий рівень сформованості професійної культури визначається за допомогою двох характеристик: загальної та спеціальної. Загальна професійна культура фахівця полягає у єдності переконаності в соціальній значимості праці й своєї професії, розвиненого почуття професійної гордості; працьовитості й працездатності; заповзятливості, енергійності й ініціативності; готовності ефективно, швидко і якісно вирішувати виробничі завдання, що виникають; вільного володіння нормами наукової організації праці; знань теорії управління й основ соціальної психології; організаторських здібностей; готовності й зацікавленості в оволодінні основами суміжних спеціальностей, у розширенні професійного досвіду [8].

Основу професійної культури складають знання та цінності, вироблені конкретно соціально-професійною групою та закріплені у традиціях її життєдіяльності [1, с. 724]. Враховуючи зазначене, вважаємо, що структура професійної культури фахівців технічного профілю характеризується сукупністю історично

сформованих принципів, норм, правил і методів, які регулюють професійну діяльність інженера.

Метою системи підготовки фахівців технічного профілю у закладах вищої освіти є не лише отримання певної сукупності знань та навичок, але і формування творчого потенціалу, рефлексії власної діяльності, здатності особи до неперервного саморозвитку та мобільності протягом усієї фахової діяльності. За такого підходу професійна культура майбутнього технічного спеціаліста є кінцевим результатом функціонування педагогічної системи.

Навчальний процес при цьому повинен бути забезпечений відповідною методологічною підтримкою, яка враховує принципи підготовки фахівців технічного профілю у вищій школі. Зокрема, застосування активних технологій навчання повинно привести до формування у студентів первинного досвіду майбутньої діяльності. В процесі розробки педагогічної системи підготовки фахівців технічного профілю слід врахувати гнучкість фахової підготовки, її здатність до адаптації в умовах змінних чинників сучасного виробництва, ринку праці і послуг.

В дослідженні Н. Борейко обґрунтовано, що для практичної процесу формування професійної культури, необхідно втілення педагогічної технології, що є моделлю навчально-виховного й управлінського процесу і об'єднує у собі провідну концепцію та поетапний зміст, форми і засоби досягнення мети [2].

На нашу думку, з метою формування професійної культури фахівців технічного профілю необхідно забезпечити розвиток таких її складових:

– мотиваційної. Метою розвитку даного компонента є формування ціннісного ставлення до занять, усвідомлення значущості отриманих знань у подальшому фаховому зростанні;

– когнітивної. Метою розвитку даного компонента є створення індивідуальної траєкторії професійного розвитку кожним студентом з метою розуміння своєї індивідуальної професійної сутності;

– діяльнісної. Метою розвитку даного компонента є формування цілісної особистості інженера, відпрацювання практичних навичок професійної діяльності.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розробок. Подальшого дослідження потребують питання розробки системи формування та розвитку мотивації фахівців технічного профілю до професійного самовдосконалення, врахування в процесі формування професійної культури особливостей організації підготовки майбутнього фахівця технічного профілю в контексті Болонського процесу, проблеми організації самостійної та наукової діяльності студентів з метою цілеспрямованого формування професійної культури тощо.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Аніщенко О. В. Професійна культура / О. В. Аніщенко // Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук

України; гол. ред. В. Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 724-725.

2. Борейко Н. Ю. Педагогічні технології формування професійної культури фахівців інженерного профілю [Електронний ресурс]: / Н. Ю. Борейко. – Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/12809/1/Elita_2010_27_3_Boreiko_Pedahohichni.pdf

3. Гриньова В. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспект): монографія / В. М. Гриньова. – Х.: Основа, 1998. – 300 с.

4. Исаев И. Теория и практика формирования профессионально педагогической культуры преподавателя высшей школы: [учеб. пособ.] / И. Ф. Исаев; [Московск. пед. гос ун-т; Белгородск. гос. пед. ин-т]. – М.; Белгород: [б. и.], 1993. – 219 с.

5. Ковалинська І. Створення умов для формування загальнокультурної компетенції студентів технічного фаху / І. Ковалинська // ВІСНИК НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. Випуск 1 □ 2010. – С. 182-185

6. Колісник-Гуменюк Ю. І. Формування професійної культури майбутніх фахівців народних художніх промислів / Ю. І. Колісник-Гуменюк // Освітологічний дискурс, № 2 (10) – 2015. – С. 150-158.

7. Пономарьов О. С. Формування професійної культури фахівців у системі завдань педагогіки вищої школи / О. С. Пономарьов // Наукові праці. – Миколаїв: МДГУ ім. П. Могили, 2006. – Т. 46. – Вип. 33, Педагогічні науки. – С. 43-47.

8. Різник Л. Окремі аспекти формування професійної культури майбутніх соціальних педагогів [Електронний ресурс]: Наукові конференції. / Любов Різник. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/87>.

9. Рудіна О. М. Формування ціннісних орієнтацій старшокласників в умовах навчально-виховного процесу гімназії: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / О. М. Рудіна. – К., 2002. – 252 с.

10. Сабатовская И. Проблема профессиональной культуры в современной отечественной социологической литературе / И. С. Сабатовская // Вчені записки Харківського гуманітарного ун-ту «Нар. укр. академія». – 2002. – Т. 9. – С. 206-214.

11. Цзя Яочен Професійна культура як вектор успіху / Яочен Цзя // Innovative Solutions in Modern Science № 8(8), 2016 – С. 1-6.

REFERENCES

1. Anishchenko, O. V. (2008) *Profesiina kultura*. [Professional culture]. Kyiv.

2. Boreiko, N. Yu. (2010). *Pedahohichni tekhnolohii formuvannia profesiinoi kultury fakhivtsiv inzhenernoho profilu*. [Pedagogical technologies of formation of professional culture of experts of an engineering profile]. Electronic resource. – [Access Mode]: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/12809/1/Elita_2010_27_3_Boreiko_Pedahohichni.pdf

3. Hrynova, V. (1998). *Formuvannia pedahohichnoi kultury maibutnoho vchytelia (teoretychnyi ta metodychnyi aspekt): monohrafiia*. [Formation of pedagogical culture of future teacher (theoretical and methodical aspect): monograph]. Kharkiv.

4. Ysaev, Y. (1993). *Teoriya u praktyka formirovaniya professyonalno pedahohycheskoi kulturi prepodavatelya visshhei shkoly: ucheb. posob.* [Theory and practice of formation of professionally pedagogical culture of the teacher of the higher school]. Moscow; Belhorod.

5. Kovalynska, I. (2010). *Stvorennia umov dlia formuvannia zahalnokulturnoi kompetentsii studentiv tekhnichnoho fakhu*. [Creation of conditions for formation of common cultural competence of students technical specialties]. *Visnyk NTUU «KPI». Filosofiia. Psykholohiia. Pedahohika*.

6. Kolisnyk-Humeniuk, Yu. I. (2015). *Formuvannia profesiinoi kultury maibutnikh fakhivtsiv narodnykh khudozhnikh promysliv*. [Formation of professional culture of future experts of national art crafts]. *Osvitlohichnyi dyskurs*.

7. Ponomarov, O. S. (2006). *Formuvannia profesiinoi kultury fakhivtsiv u systemi zavdan pedahohiky vyshchoi shkoly*. [Formation of professional culture of experts in the system of problems of pedagogics of the higher school]. Mykolaiv.

8. Riznyk, L. *Okremi aspekty formuvannia profesiinoi kultury maibutnikh sotsialnykh pedahohiv: Naukovi konferentsii*. [Separate aspects of formation of professional culture of future social teachers]. – Electronic resource. – [Access Mode]: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/87>.

9. Rudina, O. M. (2002). *Formuvannia tsinnisnykh oriientatsii starshoklasnykiv v umovakh navchalno-vykhovnoho protsesu himnazii: dys. ... kand. ped. nauk*. [Formation of valuable orientations of seniors in the conditions of teaching and educational process of a gymnasium]. Kyiv.

10. Sabatovskaia, Y. (2002). *Problema professyonalnoi kultury v sovremennoi otechestvennoi sotsyolohycheskoi literature*. [Problem of professional culture in modern domestic sociological literature]. *Vcheni zapysky Kharkivskoho humanitarnoho un-tu «Nar. ukr. akademiia»*.

11. Tszia, Ya. (2016). *Profesiina kultura yak vektor uspikhu*. [Professional culture as success vector]. Innovative Solutions in Modern Science.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Кобилянський Олександр Володимирович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету.

Наукові інтереси: теорія та методика навчання (фізика та технології).

Дембіцька Софія Віталіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки Вінницького національного технічного університету.

Наукові інтереси: система підготовки фахівців технічного профілю в закладах вищої освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Kobilyanskiy Oleksandr Volodymyrovich – doctor of pedagogical sciences, professor, manager of the department of life safety and security pedagogy of the vinnitsa national technical university.

Circle of research interests: theory and methodology of teaching (physics and labor training).

Dembitska Sophia Vitalievna – candidate of pedagogical sciences, associate professor of the department of life safety of and security pedagogy of vinnitsia national technical university.

Circle of research interests: system of training technical specialists in higher education institutions

Дата надходження рукопису 06.11.2018 р.

Рецензент – к.пед.наук, доцент Абрамова О.В.